

נאמר של נייר

האם תרם הנשיא למוסד לשוני מושחת? * הברטוב

הרע והמכווער * 40.000.000 מ.בנק אופ אינגלנד * מחברות

לתרבות יוון * ארכיבישוף ב. אסטון מרטינ

תולעי תרבות

קל"ע: סוף!

שלוש פעמים בעת האחרונה התייחס מדור זה לאקדמיה הפרטית למען הלשון העברית, אותה הקים כתבי-כלכלי בשם **מושה אטר**, לזכר אביו ר' ז'אק אטיני-גר. קל"ע (קרן לשון עברית) התמקדה בהיבטים מניינים פאשיסטיים של הפיכת הלשון העברית למכשיר סמלי של הימין הישראלי.

השבוע הגיע לנמך של נייר מיכתב של אחד מראשי קל"ע, הר"ר **אברהם לברקוביץ**, המעיד כי אירגון קיקיוני זה.

קל"ע לוגו

שהועיד עצמו לשמש אקדמיה נוספת ללשון העברית (בנוסף לאקדמיה הקיימת כחוק), הגיע לטופו המר והתפלג. בין השאר כתב מטלון על אטר: "התנהגות זו מהווה חוליה נוספת בשרשרת מעשים ומחדלים, מזה שנתיים, שיש בהם הפרת החלטות הוועדה המנהל וזילזול ביד דעת חבריו. סירובו עד כה לקבל על עצמו את תקנות האגודה ואת הכרעות הוועדה המנהל האכיפה הכללית — גרם לשינוי תוק פעולות האגודה ולהסתלקות חברים יקרים מפעילות בה ומחברות בוועד, כגון הסופר אהרון אמיר, הפירסומאי ראובן וימר והשרד משה חובב, העיתונאי גב"ר יואל צפרתי והמלחינה נעמי שמר...".

בהמשך מיכתבו של מטלון, שהוא חבר הוועדה המנהל של קל"ע מתברר, שהבסיס הכספי של קל"ע, הנהגה מכספייצבור, ראוי לחקירה, ומדגיש מטלון: "בלי לקבל אישור המוסדות המוסמכים של האגודה, נתן בינוי 1980 מיליון לירות כחשבון פיקדון סגור לחמש שנים, וככל רוקו (מושה אטר) את האגודה מכל יכולת כספית לתקופה ארוכה. צעדים אלה, המיכלים כמטרות האגודה, נועדו לקדם את תוכניתו להעברת כל בעלות ולשליטה פרטית שלו ושל משפחתו את כספי האגודה, כתוצאה כי הכספים שנתרמו עליידי נשיא המדינה, הכניקים, מטרות כלכליים שונים ועליידי החברים, הובאו בזכותי. זוהי הלכה חדשה בבתי-המדרש הפעילות הציוניות והמוסר...".

לסיכום שואל מטלון את משה אטר: (1) מתי והיכן תבונם האכיפה הכללית? (2) האם תזמן את הוועדה המנהל כדי לקבוע את סדר-היום של האכיפה הכללית? (3) אילו שתינויים בתקנות האגודה תציע ומה תכליתם? (4) האם אתה

מתכוון להביא לאכיפה הכללית הצעת תקציב?

שאלות שאתן שכח מטלון לשאול: (1) מי צריך את קל"ע? (2) מדוע צריך נשיא המדינה לתמוך בקרן המפקידה כספיה בבנק? (3) מדוע נקראת קל"ע על שם אביו של אטר?

מקור

קטן ומשעמם

חנוך ברטוב הוא אחת התופעות התמוהות ביותר בגן-החיות-הספרותי של ישראל; תופעה של סופר-פלמ"ח שלא שירת בפלמ"ח אלא בבריגדה היהודית, ושטרה במשך שנות דור להיות יותר נוצרי מהאפיפיור ויותר פלמ"חניק מהטוב שבפלמ"חניקים.

מבחינה ערכית-ספרותית הרי שיצירתו של ברטוב היא המשקע של הנוזל הספי רותי המכונה "ספרות דור הפלמ"ח"; הוא הרדוד והנחות שבין סופרים כמו **למתי מגד, שלמה ניצן, אהרון מגד** ו-**בנציון תלומר**. אך במשך יותר משנות דור זכה ברטוב, כמקובל בין בני דורו, להטבות מקצועיות שחרגו מעבר לאופק כישורנותו ויכולתו. **יגאל אלון** המנוח מינה אותו כנסיסח תרבות של ספרות הפלמ"ח בלונדון, ולאח פורת ז"ל מינתה אותו כראש הסניף הישראלי של אית"א (אירגון התיאטרון הבינלאומי). כאילו היה ברטוב **ניסים אלזני** או **חנוך לוין** או מחזאי ישראלי אחר כלשהו.

אלא שלכל ההטבות המפליגות הללו יש, כמסתבר, מחיר. והמחיר שאתו גבו מחנוך ברטוב היה גבוה ביותר. אחרי מילחמת-יוסר-הכיסורים ומותו של רבי אלוף ר' ז'אק אטיני, הוטל על ברטוב לחבר את כתבי-המשא של אלעזר כנגד משה דיין. כתב-משא זה היה הספר דדו.

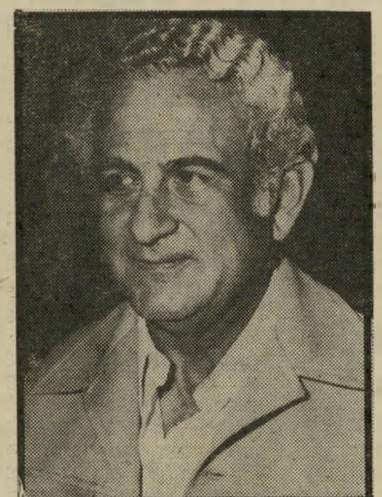
בחוגים ספרותיים נהוג מזה שנים אחר דות להדביק לברטוב את הכינוי: הברטוב היה מטיח בסופר זה או אחר משהו בנוסח: "אתה קיבלת הסבה זו או אחרת מה שילטון". ברשימותיו במעריב הוא נהג להשתמש בנושאים עיתונאיים לקידומו כהוגה ואיש-רוח, מבלי שהדבר יעלה בידיו. ולמרות השתדלויותיו העיקביות והעקשניות, איש מעולם לא קבע את שמו ליד הבלוטים שבבני דורו כמו ש. יזהר, חיים גורי, עמוס קינן.

החודש פירסמה קרן תל-אביב לספרות ולאמנות, באמצעות הוצאת עם עובד, על חשבוננו של משלם-המיסים התל-אביבי, בן סיפרון של סיפורים פרי עטו של חנוך ברטוב, תחת הכותרת "יהודי קטן". זה קובץ של ארבע סקיצות לסיפורים. שעל כולם משוך חוט הכישלון של ברטוב המזדקן להתמודד עם נושא ספרותי ראוי לשמו. ברטוב, שאוזנו כרוייה למתרחש בשדה הספרותי, גילה כי העברית-יהודית הפך בימים טרופים אלה שוב לנושא ספרותי שבו ניתן להתפעל בלבטים ובי צערה-העולם. כותרת ספרו ונושאי ארבעת סיפוריו מעידים על כך, שהוא נטל את מרכולתו מהשוק הקטן והפתוח של הספי רות הישראלית בת זמננו.

היות וארבעת סיפוריו של ברטוב הינם * חנוך ברטוב — יהודי קטן; הוצאת קרן תל-אביב + עם עובד; 167 עמודים (כריכה רכה).

בעלי גוון אוטוביוגרפי גם ובלוט, הרי שמוטב להתייחס אליהם מהבחינה הכי קורחת כמו היו חטיבה אחת. חטיבה מובסת — אבל אחת. חטיבה של גיבוב מילים, בעלי מאפיין ומייצג של חדר מימדיות תיאורית כובת. מתוך תיאור של פרברי הזפתים של מושבה בימי המנדט, נוזלים תיאוריו של ברטוב במ שיכה מגנטית אל ארץ-ישראל העובדת, אלא שהוא מתאר ולא מתמודד. "הנה כך, באחד מלילות ההנוכה, לאחר שעברנו את כל אלנכי, מסופו ועד סופו, ישכנו קצת בקפה 'מאורי', רכשנו כמה ספרים חדשים בספריית פוטלים, ליקננו משהו אצל ויטמן, קנינו כרטיסים ל'הוא הלך בשדות', ב'מוגרב', כילינו בננה ספליט ב'ברוקלין באר', ועד לתחילת ההצגה עוד כשעתיים, זרמנו עם כולם לדיזינגוף, רק כדי לעבור לאש"לאט על-פני 'כסית', אחת הלוך ואחת חזור...".

ברטוב הוא הייצוג הספרותי הבלוט ביותר של הפרובינציאליות של בני דורו. נטייתו בעבר לרצף את חיבוריו במילים ובתיאורים מחוצלארץ, טרם ידעה שובע. גם כאן הוא ממשיך ומתאר, כמה שנים מאוחר יותר, את מעברו ברחוב דיזינגוף: "הפעם היו בכיסי כרטיסים להצגה שניה

חנוך ברטוב ערימת חטיביים

בקילנע ובכוונה תחילה הקדמנו מעט, כדי לראות איזה רשע וכשי עלינו החוב עשירי, שבונו מכריח העולם...". בניגוד לבני-דורו האחרים, האינטליגנטים יותר, המתמודדים עם ה,אני הקולקטיבי", הרי שגיבוריו של ברטוב פוסעים עם ה,אני הקולקטיבי", שלהם כמו היה גיבנת על גבם הספרותי.

יהודי קטן נקרא כמו היה ערימת חטיביים של מחברו. הבלוט בחטיביים אלה הוא חטיביו האנטי-אקדמי של ברטוב, שאילו הוא נהוג להתייחס במאמרי יום ישי שלו במעריב. הפעם הקדיש לחטיבין זה את סיפורו ראה שם שם (עמוד 97), תוך משיכה מגנטית מלאכותית מאוד אל הנוף הייקי של פרופסורים מיוצאי גרמניה, שהיו המייסדים של האוניברסיטה העברית בירושלים. ברטוב ב,מקורותיו" כמו משתמש בגורי נייר ש"ע" עגנון השליך מתוך שירה. ברטוב מנסה להתבסס בהם בתנועתו, בשכונת רחביה הירושלמית של שנות ה-40. אלא שתיאורים אלה, בהש ווא לתיאורי עגנון, מעמידים את ברטוב במיפלט התחתון של הכתיבה העברית.

מתח

השוד הגדול

בעידן ספרות המדע-הבידיוני והמתחנים המתוחכמים, הנעזרים בפעלולים למיניהם, היה בניסיונו של **סטיבן שפרד** להפוך בין דפי ההיסטוריה ולמצוא סיפור-מפתח שהתרחש לפני יותר מאה שנה, בבחינת העזרה רבה. התוצאה היא ספר-מתח מרתק, הנושא את הכותרת הארבע מאות. הספר מביא את סיפורה של כנוסיה ששדדה את הבנק אופ אינגלנד. פשע מתוחכם שבו נשדדו 40 מיליון לירות שטרלינג מתוך קופות הבנק המרכזי של אנגליה. זה סיפור עלילה המתחיל בחורף 1872 ומסתיים באביב 1873. במהלכו ממציאים ארבעה נולכים דרך לשדוד את קופות בנק אופ אינגלנד באמצע-ימיהם מודרני ומשוכלל, ולא בשוד אלים. במהלך העלילת לה משתרבות דמויות כדמותו של ראש הענף הצרפתי של מישפחת רוטשילד, ובקבוצתיהם של מבצעי השוד מדה גדול הבלשים הפרטיים של ארצות-הבי רית, פינקרטון.

הארבע מאות הוא סיפור מרתק. מחברו סטיבן שפרד השכיל ליטול מראות ומקור רות היסטוריים שונים ורכגוניים ולהפכם ליצירה פשוטה, קולחת ומרתקת, שיש ביכולתה להתמודד עם המתוחכמות שב-יצירות ספרות-המתח בהווה.

כתבי-עת

מחברת יוון

בנוף המעט משמים של כתיב-עת לספר רות ולמדעי הספרות היה בניסיון של הוצאת זב"ת. ביחד עם יורם ברונובי סקי ויהושע קנז, לפרסם כתבי-עת לספרות, לחברה ולביקורת, משום מעשה מרענן. החוברת האחרונה של מחברות ** הוקדשה ברובה לנושא "יוון — אז והיום", שיש בה נועזות רבה וניסיון למצוא הסבר לנושאים תרבותיים עקרוניים.

הפרק המורחב העוסק ביוון של אז והיום, מביא גלריה של רשימות המתארות פאנורמה רחבה של מעשה התרבות לאורך הדורות. פאנורמה זו נפתחת ברשימה * יוון שבחלום יוון שבמציאות" מאת יורם ברונובסקי, הטוען כי ביוון בת זמננו ניתן למצוא את המפתח להבנת יוון הקלאסית. הוא ממיין את התפתחותה של תרבות יוון הוזרה מאז החלו הררי

* סטיבן שפרד — הארבע מאות; עברית: שימשון עינב; הוצאת עידינים — ידיעות אחרונות; 336 עמודים (כריכה רכה). ** מחברות מס' 6; עורכים: יורם ברונובסקי ויהושע קנז; הוצאת זב"ת; 56 עמודים (כריכה רכה).